

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий коледж
Глухівського національного педагогічного університету
імені Олександра Довженка»

Циклова комісія професійно-педагогічної підготовки

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
«Основи інклюзивного навчання»

Код дисципліни	ВК.2
Освітній рівень	фахова передвища освіта
Статус дисципліни	вибірковий освітній компонент ОПП
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	015 Професійна освіта
Освітньо-професійна програма	Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології)
Обсяг дисципліни	3 кредити ECTS (90 академічних годин)
Види аудиторних занять	лекції, практичні заняття
Форми контролю	залік

Інформація про викладача

Викладач (ПІБ, науковий ступінь, вчене звання, посада)	Біліченко Тетяна Михайлівна , доктор філософії, викладач вищої кваліфікаційної категорії
Контактний телефон	0668377077
E-mail:	tatbil0377@gmail.com
Профіль викладача	https://ppk.gnpu.edu.ua/pro-koledzh/metodychna-ta-naukova-robota/czk-profesijno-pedagogichnovi-pidgotovky/bilichenko-tetyana-myhajlivna/
Консультації	Четвер 14.00-15.00

1. Анотація курсу

Місце освітнього компонента (ОК) в ОПП:

ОК «Основи інклюзивного навчання» є вибіркоким освітнім компонентом, що формує спеціальні компетентності за ОПП Професійна освіта (Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) рівня фахової передвищої освіти. Освітній процес охоплює лекційні та практичні (семінарські) заняття, виконання самостійних робіт, модульних контрольних робіт та підсумковий контроль у формі заліку.

Мета: засвоєння теоретико-методологічних, нормативно-правових та організаційно-методичних засад інклюзивної освіти в Україні, навчання студентів з особливими потребами в умовах професійних (професійно-технічних) навчальних закладів, які повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до освітніх потреб людей з вадами психофізичного розвитку, зокрема підготувати матеріально-технічне забезпечення навчального процесу, розробити індивідуальну навчальну програму, випрацювати методику спільного навчання.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

1. Ознайомити здобувачів освіти з актуальними проблемами інклюзивної освіти .
2. Сформувати у студентів цілісне уявлення про сутність, зміст та основні завдання інклюзивного навчання в сучасному суспільстві.
3. Ознайомити зі структурою та організацією цілісного педагогічного інклюзивного процесу.
4. Розвинути навички здійснення індивідуального підходу в навчанні й вихованні дітей з особливими освітніми потребами.
5. Озброїти студентів знаннями про наукову організацію освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання.

Очікувані результати навчання:

В результаті вивчення дисципліни студенти будуть:

- **знати**

- нормативні вітчизняні та міжнародні документи, які визначають законодавчу базу інклюзивного навчання в умовах освітніх закладів;
- особливості навчання й виховання дітей з особливими освітніми потребами;
- особливості соціально-педагогічної діяльності педагога в інклюзивному середовищі найоптимальніші форми, методи навчання і виховання учнів з особливими освітніми потребами викликаними різними нозологіями;
- методики викладання та диференційованого оцінювання навчальних досягнень та розвитку дітей з особливими освітніми потребами;

- типові проблеми й труднощі, що виникають в процесі впровадження інклюзивного навчання в Україні.

- вміти

- розробляти індивідуальний план дитини з особливими освітніми потребами на основі загального навчального плану;
- реалізовувати завдання інклюзивного навчального плану в учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивній групі;
- розробляти та адекватно добирати традиційні та інтерактивні методи навчання, способи організації навчальної діяльності учнів;
- реалізовувати командний підхід і партнерську співпрацю з батьками й суміжними спеціалістами (психологом, логопедом, соціальним працівником та ін.)
- запобігати упередженому ставленню однолітків і педагогів до дітей з особливими потребами, створювати морально-психологічний комфорт в колективі на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії, гуманності, милосердя, співробітництва.

Вивчення дисципліни «Основи інклюзивного навчання» формує у здобувача фахової передвищої освіти низку компетентностей:

Інтегральна компетентність: Здатність вирішувати типові спеціалізовані завдання (задачі) у професійній освіті або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів наук про освіту, фундаментальних і прикладних наук галузі аграрного виробництва та може характеризуватись певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК8 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

Спеціальні компетентності:

СК1 Здатність застосовувати освітні теорії та методології в педагогічній діяльності.

СК2 Здатність планувати й організовувати освітній процес у демократичному стилі; готовність педагогічно, психологічно й методично грамотно організувати свою професійну діяльність.

СК3 Здатність спостерігати, описувати, ідентифікувати, класифікувати психофізіологічні особливості здобувачів освіти і враховувати результати під час організації навчально-виробничої діяльності й виховної та корекційної роботи.

СК4 Здатність створювати розвиваюче освітнє середовище, забезпечувати сприятливий морально-психологічний клімат навчально-виробничої діяльності та високий рівень культури її організації.

СК13 Здатність організувати освітній процес для осіб з особливими освітніми потребами.

Програмні результати навчання:

РН1 Застосовувати нормативно-правові документи, міжнародні та національні стандарти і практики, галузеві стандарти професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях галузі та закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

РН6 Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук у галузі аграрного виробництва на рівні, необхідному для організації навчально-виробничої діяльності.

РН7 Застосовувати сучасні дидактичні та методичні засади організації навчально-виробничої діяльності і обирати доцільні технології та методики в освітньому процесі.

РН9 Застосовувати мотиваційні заходи до навчання, професійного самовизначення та саморозвитку здобувачів освіти.

РН18 Здійснювати освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання.

Пререквізити:

Вивчення курсу «Основи інклюзивного навчання» здійснюється у тісному зв'язку з іншими ОК: «Вступ до спеціальності», «Психологія», «Педагогіка», «Організація і методика професійного навчання», «Організація і методика виховної роботи», «Основи наукових досліджень» Курс є базовим для подальшого вивчення фахових методик, а також для написання курсових робіт та проходження різних видів педагогічної практики.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання

Під час викладання освітнього компонента використовуються комп'ютер, мобільні пристрої (смартфони, планшети) з доступом до мережі Інтернет, мультимедійний проєктор, віртуальна інтерактивна дошка, презентації, доступ до електронних журналів бібліотеки, доступ до електронних бібліотечних ресурсів.

2. Організація навчання

Методи навчання

При викладанні дисципліни застосовуються:

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності.

Словесні, наочні, пояснення педагога й організації самостійної роботи, підготовки до вивчення матеріалу, що передбачає підвищення інтересу, пізнавальної потреби, актуалізацію базових знань, необхідних умінь і навичок; вивчення нового матеріалу; конкретизації й поглиблення знань, набування практичних умінь і навичок, які сприяють використанню пізнаного інтересу; контролю й оцінки результатів навчання, опора на індуктивні й дедуктивні, аналітичні й синтетичні методи, організації діяльності студентів, стимулювання діяльності, наприклад, конкурси, змагання, ігри, заохочення й інші методи перевірки й оцінки знань.

Репродуктивний метод (застосування вивченого на основі зразка або правила).

Практичний метод (на перший план висувається вміння використовувати на практиці теоретичні знання, сприяє поглибленню знань і умінь, покращує якість вирішення завдань корекції та контролю, стимулює пізнавальну діяльність).

Метод проблемного викладу (використовуючи будь-які джерела й засоби перед викладом матеріалу здійснюється постановка проблеми, формулювання пізнавального завдання, розкриття системи доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, способи розв'язання поставленого завдання).

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу студенти самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії.

Метод проєкту (організація навчання здійснюється таким чином, що студенти, набувають знань у процесі планування та виконання практичних завдань - проєктів, що дає змогу тісно поєднувати теорію з практикою).

Зважаючи на актуальність проблеми модернізації змісту освіти, надається перевага інтерактивним методам подання навчального матеріалу, як-от: створення проблемних ситуацій при вивченні того чи іншого педагогічного явища; робота у великих і малих групах (умовно

«фахових»); елементи рольових вправ, наближених до педагогічних ситуацій; виконання евристичних вправ; метод «моделювання педагогічної ситуації» тощо; спонукання здобувачів освіти до використання комп'ютерних технологій, що оптимізує, інтенсифікує освітній процес, адже є не тільки джерелом навчальної текстової та відеоінформації, а й дає можливість конструювання, відтворення певних педагогічних ситуацій, у яких реалізуються здобуті теоретичні знання, набуті практичні навички.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: інтерактивні методи навчання, створення ситуацій пізнавальної новизни та зацікавленості.

Структура дисципліни

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	Аудиторні заняття		Самостійна робота студентів (СРС)
	лекції	лабораторні/практичні	
Змістовий модуль 1. Загальні засади інклюзивної педагогіки			
Тема 1. Методологічна основа інклюзивної педагогіки.	4	4	6
Тема 2. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.	2	2	6
Тема 3. Соціально-педагогічна діяльність педагога в умовах інклюзивної освіти	2	2	6
Змістовий модуль 2. Теорія інклюзивної освіти , навчання та виховання			
Тема 4. Дидактика як загальна теорія інклюзивної освіти та навчання.	2	2	6
Тема 5. Зміст інклюзивної освіти.	2	2	6
Тема 6. Технологія навчання в інклюзивному освітньому середовищі	4	4	6
Тема 7. Технологія оцінювання результатів інклюзивного навчання..	2	2	6
Тема 8. Додаткові освітні послуги в інклюзивному освітньому середовищі. Теорія інклюзивного виховання.	2	4	6
Разом : 90	20	22	48

3. Система оцінювання

Система оцінювання навчальних досягнень студентів з дисципліни «Основи інклюзивного навчання» ґрунтується на *компетентнісному підході*.

Навчальні досягнення майбутніх педагогів з дисципліни оцінюються за модульно-рейтинговою системою, що базується на принципі коопераційної звітності, обов'язковості поточного та модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок.

Форми оцінювання ОК: *усна* (у формі бесіди, доповідь з тем винесених на самостійне опрацювання, тощо); *письмова* (звіт з виконання самостійної роботи, реферат); *тестова* (за закритими тестами); *самоконтроль* (самооцінка, тощо).

Оцінювання кожного виду роботи (наявність конспекту, виконання практичних робіт, написання модульних робіт, виконання самостійної роботи, залік) студента відбувається за 4-бальною шкалою згідно критеріїв оцінювання навчальних досягнень студентів.

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка за 5-бальною шкалою	Критерії оцінювання
5	Відповідь і завдання відзначається повнотою виконання без допомоги викладача. Студент володіє узагальненими знаннями з теми заняття, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє застосовувати вивчений матеріал; вирішує складні проблемні завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозування; уміє ставити та розв'язувати проблеми.
4	Відповідь і завдання – повні, але з деякими огріхами, виконані без допомоги викладача. Студент вільно володіє вивченим матеріалом з теми, зокрема, застосовує його на практиці; вміє аналізувати і систематизувати наукову та методичну інформацію. Використовує загальновідомі доводи у власній аргументації, здатен до самостійного опрацювання навчального матеріалу з теми, але потребує консультації викладача.
3	Відповідь і завдання відзначаються неповнотою виконання без допомоги викладача. Студент може зіставити, узагальнити, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; знання є достатньо повними; вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних педагогічних ситуаціях. Відповідь його повна, логічна, обґрунтована, але з деякими огріхами. Здатен на реакцію відповіді іншого студента, опрацювати матеріал самостійно.
2	Відповідь і завдання відзначаються наявністю фрагментарності виконання за консультацією викладача або під його керівництвом. Студент володіє матеріалом з теми на рівні окремих фрагментів; з допомогою викладача виконує елементарні завдання; контролює свою відповідь з декількох простих речень; здатний усно відтворити окремі частини теми; має фрагментарні уявлення про роботу з науково-методичним джерелом, відсутні сформовані уміння та навички.

Підсумкова оцінка курсу є сумою балів, одержаних за окремі види навчальної діяльності: поточний контроль (оцінка рівня засвоєння тем для самостійного опрацювання, оцінка за виконання практичних робіт), підсумковий тестовий контроль за змістовними модулями, складання заліку.

Остаточна оцінка рівня знань складається з рейтингу з навчальної роботи, для оцінювання якої призначається 100 балів.

Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Аудиторна робота											СРС		Підс. контроль			
Наявність консп.	Практичні заняття										Модульний контроль				залік	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	1	2	1	2	
	Ваговий коефіцієнт: 0,4										0,3		0,2		0,1	

*ВК (ваговий коефіцієнт) – числовий коефіцієнт (параметр), що відображає рівень значимості виду діяльності здобувача освіти, порівняно з іншими факторами, який впливає на загальну кількість балів і розподіляється окремо за кожний вид роботи (сума всіх вагових коефіцієнтів дорівнює 1).

Відповідність шкал оцінювання (національної та європейської (ECTS))

Оцінка ECTS	Середньо-зважений бал, що формує інтервальну шкалу	Сума балів за 100 бальною шкалою	Національна оцінка			
A	4,51-5,00	90-100	5	зараховано	<i>Відмінно</i> - студент демонструє високий рівень володіння теоретичними знаннями й практичними вміннями (дає вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді не менш ніж на 90% запитань, виконання практичних завдань та вправи є правильними, демонструє знання підручників, посібників, інструкцій, проводить узагальнення і висновки, акуратно оформляє завдання, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу). Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.	
	5,00	100				
	4,95	99				
	4,90	98				
	4,85	97				
	4,80	96				
	4,75	95				
	4,70	94				
	4,65	93				
	4,60	92				
	4,55	91				
4,51	90					
B	4,01- 4,50	82-89	4	зараховано	<i>Добре</i> – студент демонструє достатній рівень оволодіння знаннями навчального матеріалу, вміннями та навичками (володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів і категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і	
	4,50	89				
	4,43	88				
	4,36	87				
	4,29	86				
	4,22	85				
	4,15	84				
	4,08	83				

	4,01	82		знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу), виконав всі практичні завдання з незначними недоліками. Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
C	3,50-4,00	74-81	4	<i>Добре</i> – студент демонструє середньо-достатній рівень володіння теоретичним матеріалом та готовності до оперування набутими вміннями й навичками (володіє знаннями матеріалу, але допускає помилки у формуванні термінів і категорій, проте за допомогою викладача орієнтується і знаходить правильні відповіді, був присутній на лекціях, має конспект лекцій чи реферати з основних тем курсу), виконав практичні завдання з недоліками. Студент своєчасно та у повному обсязі виконав навчальне навантаження.
	4,00	81		
	3,92	80		
	3,85	79		
	3,78	78		
	3,71	77		
	3,64	76		
	3,57	75		
	3,50	74		
D	2,86-3,49	64-73	3	<i>Задовільно</i> – студент демонструє середній рівень володіння теоретичними знаннями, практичними вміннями й навичками (дає правильну відповідь не менше ніж на 64% питань, або на всі запитання дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність. Студент своєчасно виконав практичні та контрольні тестові завдання по всім змістовним модулям на оцінку не менше ніж «задовільно».
	3,49	73		
	3,42	72		
	3,35	71		
	3,28	70		
	3,21	69		
	3,14	68		
	3,07	67		
	3,00	66		
	2,93	65		
	2,86	64		
E	2,51-2,85	60-63	3	<i>Задовільно</i> – рівень володіння теоретичним матеріалом, практичними вміннями й навичками визначається нижче середнього (дає правильну відповідь не менше ніж на 60% питань, або на більшість запитань дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки, які
	2,85	63		
	2,73	62		
	2,62	61		
	2,51	60		

					виправляє за допомогою викладача. При цьому враховується наявність конспекту за темою завдань та самостійність. Студент своєчасно виконав практичні та контрольні тестові завдання по всім змістовним модулям на оцінку не менше ніж «задовільно».
FX	2,00-2,50	35-59	2	не зараховано	<i>Незадовільно</i> – низький рівень володіння навчальним матеріалом, студент не спроможний опанувати практичні вміння без додаткових занять з дисципліни (дає правильну відповідь не менше ніж на 35% питань, або на всі запитання дає необгрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки. Має неповний конспект лекцій, не виконав практичні завдання. Студент не виконав навчальне навантаження.
F	0,00-1,99	1-34	2		<i>Незадовільно</i> – низький рівень знань із дисципліни, відсутність практичних умінь і навичок (дає правильні відповідь менше ніж на 35% питань, або на більшу кількість запитань дає необгрунтовані, невичерпні відповіді, допускає грубі помилки. Має неповний конспект лекцій, не виконав практичні завдання. Студент не виконав навчальне навантаження.

4. Політика курсу

Базується на тому, що усі учасники освітнього процесу повинні дотримуватись вимог чинного законодавства України, Статуту Глухівського НПУ ім. О. Довженка, Положення про Відокремлений структурний підрозділ «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка» та Правил внутрішнього розпорядку Коледжу, загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності.

Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності відповідно до «ПОЛОЖЕННЯ про забезпечення академічної доброчесності у Відокремленому структурному підрозділі «Професійно-педагогічний фаховий коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка»».

Здобувач освіти зобов'язаний відвідувати всі заняття згідно розкладу, не спізнюватися. Дотримуватися етики поведінки. Працювати з навчальною літературою, з літературою на електронних носіях і в Інтернеті.

5. Інформаційне забезпечення

Рекомендована література

Основна:

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text).
  2. Закон України «Про фахову передвищу освіту» від 06.06.2019 № 2745-VIII [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text).
  3. Будник О. Б. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2015. 152 с.
  4. Будник О. Педагогічний супровід інклюзивної освіти. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г.М., 2019. 220 с.
  6. Колупаєва А. А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітні навчальні заклади: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2007. 350 с.
  7. Концепція розвитку інклюзивної освіти (від 01.10.2010 р.) Наказ МОН №912 від 01.10.2010 року. [URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189)
  8. Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року: від 7 червня 2024 р. № 527-р. [URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text)
  9. Швед М. Основи інклюзивної освіти: підручник. Львів: Український католицький університет, 2015. 360 с.
  10. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки. Київ: «Центр учбової літератури», 2022. 248 с
- #### Допоміжна

1. Євтух М. Б. Соціальна педагогіка: підручник. 2-е вид., стереотип. Київ: МАУП, 2003. 232 с.
2. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. Інклюзивна освіта: від основ до практики: монографія. Київ: ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
3. Пантюк Т. І., Невмержицька О. В., Пантюк М. П. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник. 2-ге видання, доповнене і перероблене. Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ, 2009. 324 с.
3. Положення про інклюзивно-ресурсний центр. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 545. [URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250156884](https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250156884)
4. Посада асистента вчителя в українському законодавстві. [URL: http://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=85](http://rcpio.ippo.kubg.edu.ua/?page_id=85)
5. Психологічний супровід інклюзивної освіти. За заг. ред. А. Г. Обухівської: Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. 92 с
6. Путівник для батьків дітей з особливими потребами: навчально-методичний посібник у 9 книгах. За заг. ред. Колупаєвої А.А. Київ: ТОВ ВПЦ «Літопис-XX». 2010. (Серія «Інклюзивна освіта»).
7. Сайт з інклюзивної освіти дітей з особливими потребами в Україні. [URL: http://www.education-inclusive.com/](http://www.education-inclusive.com/)
8. Семиченко В. Психологія педагогічної діяльності. Київ: Вища школа, 2004. 212 с.

9. Чайковський М. Є. Соціально-педагогічна робота з молоддю з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі. Київ: Університет «Україна», 2015. 436с.
10. Жосан О.Е. Електронний посібник як засіб навчання дітей з особливими освітніми потребами. URL: cmsps.edukit.kr.ua/Files/downloads/електрпосібник.doc